

στο μικροσκόπιο...

Οι 872 εφιαλτικές ημέρες της πολιορκίας του Λένινγκραντ

«**Τ**ο τρένο έμπαινε στην Πετρούπολη». Με αυτή τη φράση, ο κορυφαίος Ντοστογιέφσκι ξεκινά τον «Ηλίθιο». Πάντα ζήλευα αυτή τη φράση κι ο λόγος είναι απλός: Κανένα ελληνικό μυθιστόρημα δεν θα μπορούσε να αρχίσει την ιστορία του με ένα τρένο που να μπαίνει σε μια πόλη. Δεν υπάρχει στη νεοελληνική πραγματικότητα μια ιστορική πόλη που να σηκώνει το βάρος αυτής της παράδοσης που χρειάζεται για να ξεκινήσει ο εκλεκτός της συγγραφέας με αυτή την απλή φράση δίχως να προκαλεί ειρωνικά - απαξιωτικά μειδιάματα.

Η Αγία Πετρούπολη, η θρυλική Πόλη του Μεγάλου Πέτρου, η Βενετία του Βορρά, με τα απαστράπτοντα κτίρια να φεγγοβολούν σαν πολύχρωμα κοσμήματα, τους κρεμαστούς απ' τα ουράνια τρούλους της, την πλούσια κεχριμπαρένια της λιθοδομής! Η Αγία Πετρούπολη με το επιβλητικό της παρελθόν, γεμάτο δόξα και μεγαλείο! Πόλη που υπό τη σκέπη της έγραψε ο Πούσκιν τους σημαντικότερους στίχους του, ο Ντοστογιέφσκι τους Αδελφούς Καραμαζώφ και ο πρώην δούλο-πάροικος Αντρέι Βορόχιν έκτισε τον Καθεδρικό Ναό της Εικόνας της Παναγίας του Καζάν.

Στους δρόμους της γεννήθηκε η επανάσταση των μπολσεβίκων, η ιδεολογία της οποίας αντικατέστησε - στο όνομα του λαού - την κληρονομική εξουσία, τα προνόμιά της και το ιστορικό όνομα της πόλης, παραμερίζοντας τον οραματιστή της σύγχρονης Ρωσίας, τον Μέγα Πέτρο, προς χάριν του Λένιν, του επαναστάτη που γκρέμισε τον τσαρισμό. Έτσι η Αγία Πετρούπολη στη διάρκεια της δικτατορίας του προλεταριάτου μετονομάστηκε σε Λένινγκραντ.

Όλα ξεκίνησαν την 16η Μαΐου 1703, όταν ο Μεγάλος Πέτρος με το επιβλητικό του παράστημα πήρε, σύμφωνα με την παράδοση, ένα τσεκούρι από τα χέρια ενός στρατιώτη και αφού χάραξε έναν σταυρό στο χορτάρι, δήλωσε: Εδώ θα κτιστεί μια πόλη! Η μάχη που δόθηκε για να στρωθεί ο απέραντος βαλτότοπος με κορμούς δέντρων και να υψωθεί ένα ξύλινο οχυρό ήταν σκληρή και επίπονη. Η πόλη γνώρισε ημέρες άφατης δόξας αλλά και έντονων συγκινήσεων, ωστόσο ποτέ δεν έφτασε τόσο κοντά στο χείλος του αφανισμού όσο με την επέλαση του ναζιστικού στρατού.

Η πολιορκία του Λένινγκραντ διήρκεσε 872 εφιαλτικές ημέρες, αρχής γενομένης από την 8η Σεπτεμβρίου 1941, όταν τα χιτλερικά στρατεύματα απέκλεισαν την πόλη. Η πόλη ελευθερώ-

θηκε στις 27 Ιανουαρίου του 1944. Στο χρονικό διάστημα που μεσολάβησε πραγματοποιήθηκε η εφιαλτικότερη πολιορκία στην ιστορία της ανθρωπότητας.

Οι πιο σημαντικές στιγμές

Όλα άρχισαν στις 22 Ιουνίου του 1941, όταν τα γερμανικά στρατεύματα εισέβαλαν στη Σοβιετική Ένωση με σκοπό τη συντριβή του κομμουνισμού. Εδώ καλό είναι να θυμίσουμε ότι λίγο πριν από την έναρξη του πολύνεκρου Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, συγκεκριμένα τη νύκτα της 23ης Αυγούστου του 1939, υπογράφηκε στη Μόσχα το Σύμφωνο Μη Επίθεσης μεταξύ Ναζιστών και Σοβιετικών. Το Σύμφωνο υπέγραψαν ο υπουργός Εξωτερικών του Χίτλερ Γιοάχιμ φον Ρίμπεντροπ και ο Σοβιετικός υπουργός Ε-

ντικρινή όχθη του ποταμού Λουγκά ανοίγοντας τις πύλες του Λένινγκραντ.

Στις 18 Αυγούστου η τρομερή αεροπορία των Γερμανών βομβαρδίζει ένα τρένο στο Λιτσκόβο, το οποίο μεταφέρει παιδιά έξω από την πολιορκουμένη πόλη. Στις 6 Σεπτεμβρίου, μετά την κατάληψη του Σλίσεσελμπουργκ, αρχίζει ο Γολγοθάς της ιστορικής πόλης, μια ατέλειωτη αγωνία θανάτου που θα σκιάσει την ύπαρξή της για τις επόμενες 872 ημέρες και νύχτες.

Η πολιορκία

Επίσημα η πολιορκία αρχίζει στις 8 Σεπτεμβρίου του 1941. Η Βέρμαχτ και η φρανκική Γαλάζια Μεραρχία σχημάτισαν έναν ημικυκλικό κλοιό στα νότια της πόλης, που εκτεινόταν από τον Φινλανδικό Κόλπο έως τις νότιες ακτές της λίμνης Λάντογκα. Με τον

35 μέρες περίπου, το κρέας για 33, τα ζυμαρικά για 30 και η ζάχαρη για 60 μέρες. Επιπλέον, πόνταραν στους καθημερινούς βομβαρδισμούς των υποδομών της πόλης αλλά και στον επερχόμενο ψυχρό χειμώνα. Όντως η κατάσταση μέσα στο πολιορκημένο Λένινγκραντ δεν ήταν καθόλου ενθαρρυντική: στα τέλη του Σεπτεμβρίου τα αποθέματα σε πετρέλαιο είχαν εξαντληθεί και απαγορεύτηκε η χρήση ηλεκτρικής ενέργειας προκειμένου να εξυπηρετούνται οι διάφορες στρατιωτικές εγκαταστάσεις.

Όταν ο εφιάλτης έλαβε τέλος, και αφού σ' όλο αυτό το διάστημα δοκιμάστηκε στα ακρότατα όριά της η ανθρωπινή φύση, η ιστορική μνήμη είχε σφραγιστεί από ένα αποτροπιαίο συλλογικό τραύμα. Υπολογίζεται ότι κατά το διάστημα των δυο πρώτων μηνών του 1942 πέθαιναν καθημερινώς 20.000 άτομα. Ωστόσο ο ηθικός ξεπεσμός του ανθρώπου ξεπέρασε κάθε προηγούμενο, αφού κατεγράφησαν περιπτώσεις κανιβαλισμού των πολιορκημένων στα πτώματα των συνανθρώπων τους.

Ωστόσο με τη λήξη της πολιορκίας, τον Ιανουάριο του 1944, η ανθρωπότητα αντίκρισε το μέγεθος της τραγωδίας, αλλά και του ηρωισμού των κατοίκων, όπως αντίκρισε και την υπεροχή του ανθρώπου απέναντι στην κτηνωδία και τη βαρβαρότητα. Από τα τρία εκατομμύρια κατοίκων του Λένινγκραντ γύρω στο ένα εκατομμύριο έχασε τη ζωή του από τους βομβαρδισμούς και την πείνα.

Ο κόσμος ένιωσε τον δοκιμασμένο του ανθρωπισμό να αναπτρώνεται όταν διαδέχονταν η μια την άλλη οι ανθρωπίνες εκείνες ιστορίες που υπερέβαιναν τον θάνατο, την τυφλή βία, τον ολοκληρωτισμό! Ιστορίες που μιλούσαν για ανθρώπους που προτίμησαν να πεθάνουν από το κρύο παρά να κάψουν τη βιβλιοθήκη τους για να ζεσταθούν ή για τον καθηγητή Βοτανικής του πανεπιστημίου που προτίμησε να πεθάνει από πείνα παρά να φάει τη συλλογή που περιελάμβανε πλήθος βρώσιμων φυτών, καρπών και σπόρων (περισσότερα από 200.000 τεμάχια διαφόρων ειδών).

Μα πάνω απ' όλα μας συγκλονίζει το γεγονός ότι - μεσούσης της πολιορκίας - στις 9 Αυγούστου 1942 έλαβε χώρα η συγκλονιστικότερη ίσως συναυλία όλων των εποχών: Παίχτηκε η Εβδομή Συμφωνία του Σοστακόβιτς στην Αίθουσα της Φιλαρμονικής του Λένινγκραντ ενώπιον του εξαθλιωμένου λαού της πόλης δίνοντας την πιο τρομακτική συνηγορία για την τέχνη ως υπέρτατο αγαθό μιας ανθρωπίνης κοινωνίας.

«Ο βρόχος του αποκλεισμού σφίχτηκε γύρω από το λαιμό της πόλης»

Όλγα Μπέργκολτς

ξωτερικών του Στάλιν, Βιάτσεσλαβ Μολότοφ.

Τον Ιούλιο του ίδιου έτους, η 4η ομάδα Πάνσερ του Χένπερ σπάει τη γραμμή Στάλιν στο Ποσκοφ, τη στιγμή που διορίζεται ο στρατάρχης Κλιμέντ Βοροσίλοφ διοικητής του Βορειοδυτικού Μετώπου αναλαμβάνοντας την υπεράσπιση του Λένινγκραντ. Ταυτόχρονα τα Πάνσερ του Ράινχαρτ δημιουργούν ένα προγεφύρωμα στην α-

τρόπο αυτό επιχείρησαν να αποκόψουν το Λένινγκραντ από τις γύρω πόλεις και από τους οδικούς εκείνους άξονες μέσω των οποίων θα μπορούσε να ανεφοδιαστεί η πόλη με τρόφιμα, καύσιμα ή πολεμοφόδια.

Ο ασφραγισμός αποκλεισμός, έτσι όπως σχεδιάστηκε, προέβλεπε ότι η παράδοση της πόλης θα ήταν υπόθεση λίγων μηνών. Είχαν υπολογίσει ότι τα άλευρα και τα σιτηρά θα έφταναν για